

GÖNDERİLENİN YÜKÜ ALMAMASINA RAĞMEN DEMORAJ (KONTEYNER İŞGALİYE) ÜCRETİNDEN SORUMLU OLDUĞU YÖNÜNDEKİ YARGITAY UYGULAMASI ÜZERİNE

Doç. Dr. Zehra Şeker Öğüz*

I. Karar Metni¹

DAVA : Taraflar arasında görülen davada Beyoğlu A. 1. Ticaret Mahkemesi'nce verilen 17.10.2002 tarih ve 2002/91-2002/510 sayılı kararın Yargıtay'ca incelenmesi davalı vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla, dava dosyası için Tetkik Hakimi Verda Ç. tarafından düzenlenen rapor dinlendikten ve yine dosya içerisindeki dilekçe layihalar, duruşma tutanakları ve tüm belgeler okunup, incelendikten sonra işin gereği görüşülüp, düşünüldü:

KARAR : Davacı vekili, davalının alıcısı bulunduğu yükün müvekkilinin acentesi olduğu taşıyan tarafından konteynerle Casablanca 'dan İstanbul 'a taşındığını, konteynerin gemiden limana 20.05.2000 tarihinde tahliye edildiğini, içindeki emtianın davalı tarafından halen boşaltılmadığını, konşimentoya göre tahliyeden sonra konteynerin 7 günlük sürede boşaltılması gerektiğini, bu süre geçirildiğinden 5.715 USD demoraj alacağı oluştuğunu ve bunun tahsili için girişilen icra takibinin davalının haksız itirazı ile durduğunu ileri sürerek, itirazın iptali ile %40 'tan aşağı olmamak üzere icra inkar tazminatının davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 177 nci maddesi uyarınca taşımaya konu mala devletin el koyduğunu, el konulan ve devletleştirilen emtia için ardiye ücreti ya da demoraj istenemeyeceğini, istenen faiz oranının fahiş olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir. Mahkemece, taraflarca sunulan kanıtlar ve yaptırılan bilirkişi incelemesine göre, konteyner taşımacılığında

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Yargıtay 11. H.D.,Esas No: 2002/12721,Karar No: 2003/531,Tarih :22/05/2003(Karar metni, www.hukukturk.com arşivinden alınmıştır)

malın belli bir süre içinde çekilmesi belirlenen durumlarda bu süre içinde çekilmemesi halinde demoraj ücreti ödemenin zorunlu olduğu, davacının toplam 5.715 USD isteyebileceği, takip tarihinden önceki dönem için temerrüt faizi istenemeyeceği ve alacak yargılamayı gerektirdiğinden alacağın likit olmadığı gerekçesiyle, itirazın (5.715) USD üzerinden iptaline karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve davalının dayandığı Tasfiye Tüzüğü'nün 5/son maddesi hükmünde öngörülen ücretlerin liman işletmesince verilen ardiye ve diğer ücretlere matuf bulunmasına ve buradaki muafiyetin davacı taşıyanla ilgili bulunmayıp, taşımaya konu emtianın devletleştirilmesinin davacı ile ilgili bir işlemde kaynaklanmamış bulunmasına ve taşıma ilişkisinden doğan demoraj ücretinden davalının sorumlu olmamasını gerektiren hiçbir husus olmamasına göre, davalı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddi ile kararın onanması gerekmiştir.

SONUÇ : Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davalı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, temyiz harcı peşin alındığından başkaca harç alınmasına mahal olmadığına, 22.05.2003 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

II. Hukuki Sorunların Belirlenmesi

Dava konusu olayda, davacı taşıyan tarafından Casablanca' dan İstanbul' a konteynerler içerisinde taşınan yükler, davalı gönderilen tarafından teslim alınmamış, söz konusu yükler Gümrük Mevzuatı uyarınca devletleştirme işlemine tabi tutulmuştur.

Davacı taşıyan, konişmentoda yer alan hüküm uyarınca, konteynerin 7 gün içerisinde gönderilince boşaltılarak iadesinin gerekli olduğunu, konteyner içerisinde bulunan yükün boşaltılmadığını, konteynerin süresi içerisinde iade edilmemesi sebebiyle demoraj alacağı oluştuğunu iddia etmiştir.

Davalı gönderilen ise, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu uyarınca yükün devletleştirildiğini, devletleştirilen yük için ardiye ya da demoraj ücreti istenemeyeceği yönünde savunma yapmıştır.

Taraflar arasındaki sorun, esas itibariyle, gönderilenin hangi koşullar altında demoraj ücretinden sorumlu olacağı ve gönderileninin yükü teslim almamasının taşıyanın talebi üzerinde etkisinin bulunup bulunmadığıdır.

III.Yargıtay' ın Ulaştığı Sonuç

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, davacı taşıyanın demoraj talebinin haklı olduğu sonucuna ulaşırken, gerekçe olarak, *“davalının dayandığı tasfiye tüzüğü'nün 5/son maddesi hükmünde öngörülen ücretlerin liman işletmesince verilen ardiye ve diğer ücretlere matuf bulunmasına ve buradaki muafiyetin davacı taşıyanla ilgili bulunmayıp, taşımaya konu emtianın devletleştirilmesinin davacı ile ilgili bir işlemde kaynaklanmamış bulunmasına ve taşıma ilişkisinden doğan demoraj ücretinden davalının sorumlu olmamasını gerektiren hiçbir husus olmamasına göre, davanın kabulü doğrudur.”* esasına dayanmıştır.

Yargıtay, davacı taşıyanın demoraj ücreti talebini haklı bulduğu kararda, yükün Gümrük Kanununun m.177 uyarınca devletleştirilmesinin ve Tasfiye Tüzüğü m.5/son hükmünde yer alan esasların davacının talebi ile ilişkisinin bulunmadığını, davacının talebinin konteynerin öngörülen süre içerisinde iade edilmemesinden kaynaklandığını kabul etmiştir.

Gerçekten, Gümrük Kanununun² 177. maddesi hangi hallerde yükün devletleştirilerek tasfiye rejimine tabi tutulacağını düzenlemektedir. 177. madde esas itibariyle, süresi içerisinde teslim alınmayan veya gümrük işlemleri öngörülen zaman zarfında yapılmayan malların tasfiye edileceğini hükme bağlamaktadır. Tasfiye işlemlerinin nasıl gerçekleştirileceği ise, Tasfiye Tüzüğünde³ düzenlenmiştir.

Olayda Gümrük Kanunu ve Tasfiye Tüzüğü' nün uygulanmasına, davalı gönderilenin yükü teslim almaması neden olmuştur. Davalı gönderilen davanın reddine karar verilmesi istemini Tasfiye Tüzüğü m.5/son hükmüne dayandırmıştır. Söz konusu hüküm, “Perakende satılan, bedelsiz verilen veya imha edilen eşya için ardiye ve diğer hizmetler karşılığı ücret ödenmez. Diğer yollarla tasfiye edilen eşyanın ardiye ve diğer hizmetler karşılığı ücretleri, satışta bulunduğu değer in yüzde onbeşini geçemez.” şeklindedir .

Yargıtay, davacının talebi bakımından anılan düzenlemenin uygulama alanı bulamayacağı ve davalının talep edilen ücretten sorumlu olmasını gerektiren hiçbir husus olmadığından hareketle, davanın kabulü yönündeki alt mahkeme kararını onama yoluna gitmiştir.

IV. Yargıtay' ın Ulaştığı Sonucun Değerlendirilmesi

Davanın konusu, konteynerin süresi içerisinde iade edilmemesi sebebiyle doğduğu iddia edilen demoraj alacağı talebidir. Konişmentolara, konteynerlerin belirli bir süre sonunda⁴ iade edilmemesi halinde, günlük olarak belirli bir ücretin ödeneceği yönünde kloz konulması sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu yolla, konteynerlerin taşıyana iadesi sürecinin hızlandırılması amaçlanmaktadır. Uygulamada bu ücret, “ demoraj ücreti” olarak isimlendirilmektedir.

Karara konu olay bakımından, taşıyanın sözleşmenin tarafı olmayan gönderilenden demoraj ücreti talep edebilmesinin, hangi hukuki konstrüksiyon ile mümkün olabileceği temel meseleyi teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi, navlun sözleşmesinin tarafları taşıyan ve taşıtandır. Navlun ücreti ile genel olarak navlun teferruatı olarak nitelendirilen masrafların borçlusu taşıtandır. Gönderilen, navlun sözleşmesinin tarafı olmadığı için, gönderilen anılan ücret ve masrafların borçlusu değildir⁵. Ancak, navlun

² Kanun Numarası: 4458,Resmi Gazete Tarihi: 04/11/1999,Resmi Gazete Sayısı: 23866

³ Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi, 03/01/2001, Resmi Gazete Sayısı :24276

⁴ Bu süre, serbest süre (free time) olarak isimlendirilmektedir.

⁵ Üçüncü kişiye taraf olmadığı bir sözleşmeden dolayı borç yüklenilememesi “üçüncü kişi zararına sözleşme yasağı” olarak isimlendirilmektedir. Tekinay/Akman /Burcuoğlu/Altop, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, 218;Oğuzman M./Öz T., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009, 826, 827

sözleşmesinin, gönderilen lehine akdedilen “üçüncü kişi yararına” sözleşme niteliğine sahip olması, gönderilenin navlun ücreti veya diğer masraflardan sorumlu hale gelmesini mümkün kılmaktadır⁶. Bilindiği gibi, üçüncü kişi yararına sözleşmede taraflar, üçüncü kişinin edimden istifade etmesini, bazı borçları ifa etmesi veya mükellefiyetleri yerine getirmesi şartına tabi tutabilirler . Bu esastan hareket edildiğinde, navlun sözleşmesinin tarafları, “gönderilenin” navlun ve navlun teferruatı niteliğindeki borçları ifa etmesi halinde yükü teslim alabileceğini kararlaştırabilir⁷.

Gönderilenin navlun, navlun teferruatı ve diğer masraflardan sorumlu olmasının koşulları TTK.m.1069 hükmünde düzenlenmiştir. TTK.m.1069/1 “Gönderilen; malı teslim almakla navlun ve navlun teferruatından olan bütün masrafları ve sürastarya ücretini, teslim almanın dayandığı mukavele veya konişmento hükümlerine göre ödemeye, kendi hesabına Gümrük Resmi ödenmiş ve başka masraflar yapılmış ise bunları da vermeye ve kendine düşen diğer bütün borçları ifaya mecbur kalır.” şeklindedir⁸.

Gönderilenin TTK.m.1069 kapsamında yer alan kalemlerden sorumlu tutulabilmesi, iki koşulun bir arada gerçekleşmesine bağlı kılınmıştır. Buna göre, gönderilenin sorumlu olabilmesi için, *konişmento veya konişmentonun atf yaptığı navlun sözleşmesinde gönderilenin anılan borçlardan sorumlu olacağı ilkesine yer verilmesi ve yükün gönderilen taraftan teslim alınması* gereklidir.

Konişmentoda, gönderilenin demoraj ücretinden sorumlu olacağına ilişkin düzenlemenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Esasen, taraflar arasında bu hususa ilişkin bir çekişme de bulunmamaktadır. Bu durumda, yükün teslim alınmasına ilişkin şartın üzerinde durulması gereklidir.

Gönderilenin yükü teslim alması, “ taşıyan tarafından icra edilen ve iki taraflı olan teslim işlemine katılması, taşıyanın muvafakatiyle yük üzerindeki fiili hakimiyeti elde etmesidir”⁹. Konişmentonun kaptana veya acenteye verilmesi, navluna mahsuben ödeme yapılması, boşaltma yerinin tayini gibi işlemlerin yapılması teslim olarak kabul edilmemektedir¹⁰.

Yükün teslim alınmaması, üçüncü kişi yararına sözleşmede, üçüncü kişinin “edimi reddetmesi” anlamını taşımaktadır¹¹. Sözleşmenin tarafı olmayan gönderileninin yükü teslim almaması, taşıyanın TTK.m.1069/1 kapsamında

⁶ Bu sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, Akyol Ş., Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, İstanbul 2008,

⁷ Çağa/Kender, Deniz Ticareti Hukuku II, Navlun Sözleşmeleri, İstanbul 2006, 231: Kender/Çetingil, Deniz Ticareti Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte) Temel Bilgiler, İstanbul, 2007, 151; Deniz Kaner, Deniz Ticareti Hukuku II, Navlun Sözleşmeleri, İstanbul 2009,64; Doğrucu, Gönderilenin Yükü Teslim Almaması, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, 542

⁸ Karara konu olan demoraj ücreti, TTK.m.1069/1’ de ifadesini bulan başkaca masraflar arasında yer almaktadır

⁹ Çağa/Kender, 230

¹⁰ Çağa/Kender, 230

¹¹ Edimi red kavramı hakkında bkz. Akyol, 192

yer alan alacakları gönderilenden talep etmesinin hukuki dayanağı ortadan kalkmaktadır. Bu ihtimalde, navlun sözleşmesinin tarafı olan taşıtan borçlu olmaya devam edecektir.

Dava konusu olayda da, davalı gönderilen yükü teslim almamıştır. Yükün teslim alınmaması, gönderilenin TTK.m.1069/1 kapsamında yer alan kelimelerden sorumlu olmaması anlamını taşımaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, davacı taşıyanın talebini, Gümrük Kanunu ve Tasfiye Tüzüğü hükümlerini dikkate alarak değerlendirmiş, Tasfiye Tüzüğü m.5/son hükmünün davacının talebi bakımından uygulama alanı bulmayacağı isabetle tespit etmiş, ancak gönderilenin hangi şartlar dairesinde “demoraj ücretinden” sorumlu olacağına ilişkin esasları göz ardı etmiştir.

Navlun sözleşmesinin tarafı olmayan üçüncü kişi gönderilenin, edimi reddetmesine rağmen, demoraj ücretinden sorumlu olduğunun kabulü, hukuken genel prensiplerine ve TTK.m.1069/1 hükmüne aykırıdır. Yargıtay’ın bu esasları dikkate almadan vardığı sonuç bu sebeple isabetli görünmemektedir.

